

ВІДГУК

доктора мистецтвознавства, доцента, професора кафедри теорії та історії культури Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського
СЕВЕРИНОВОЇ МАРИНИ ЮРІЇВНИ

та заслуженого артиста України, доцента, доцента кафедри джазової музики,
Київської муніципальної академії музики імені Р. М. Глієра
РУКОМОЙНИКОВА Олександра Валентиновича

на творчий мистецький проєкт

творчого аспіранта кафедри камерного ансамблю

Національної музичної академії імені П. І. Чайковського

ПАВЛОВИЧА СТАНІСЛАВА ІГОРОВИЧА

**«КЛАРНЕТ У ФОРТЕПІАННИХ ТРІО: ХУДОЖНЬО-ВИРАЗОВІ,
АНСАМБЛЕВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ
(В. А. МОЦАРТ, Й. БРАМС, Ю. ІЩЕНКО)»**,

поданий до захисту на здобуття ступеня доктора мистецтва
за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»

Актуальність теми творчого мистецького проєкту та обґрунтованість його положень. В музичній культурі кларнет займає особливе місце, він був одним із улюблених у композиторській творчості з самого початку свого виникнення і, пройшовши шлях свого становлення від епохи класицизму, продовжує бути популярним і сьогодні. Завдяки своєму теплому, м'якому, неперевершеному тембру, він є одним із найвиразніших інструментів в оркестровому, ансамблевому, сольному виконанні. Історичним та інтерпретаційним аспектам виконавського мистецтва кларнету, принципам його використання присвячено великий корпус музикознавчих та виконавських праць, але й досі залишається відкритим питання щодо ролі кларнету в камерному музикуванні, його репертуару. Тому наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту С. Павловича «Кларнет у фортепіанних тріо: художньо-виразові ансамблеві можливості та їх реалізація (В. Моцарт, Й. Брамс, Ю. Іщенко)» є актуальним, дозволяє розширити наші уявлення щодо проблем репертуару для камерних ансамблів, визначити роль та функції ансамблевих інструментів, зокрема, кларнету. Аналітичною базою роботи стали найбільш знакові твори - тріо В. А. Моцарта KV 498, тріо a-moll тв. 114 Й. Брамса, тріо Ю. Іщенка (2015 р.). С. Павлович звертається до фортепіанного тріо з участю кларнету, оскільки, на думку здобувача, цей жанр «не тільки дає змогу втілити різні за драматургічними та образним рішеннями концепції, а й дозволяє

композитору створювати різні варіанти рішень з точки зору обраних тембрів, оскільки цей жанр не має детермінованого, єдиного виконавського складу (за виключенням фортепіано)» (с.12). Проаналізовані специфічні ознаки вищезазначених тріо (від класичних зразків до сучасності) розглядаються автором як з точки зору історіографічної, соціокультурної, художньо-естетичної, жанрово-стильової, виконавської, так і текстологічної оцінки еволюції цього жанру, що, своєї черги, допомагає здобувачеві оцінити можливості використання кларнету у формуванні загальної художньої цілісності творів.

Перший розділ наукового обґрунтування присвячений виразовим можливостям кларнету та проблемам ансамблевого узгодження у фортепіанному тріо. С. Павлович привертає нашу увагу до історичного аспекту використання кларнету у композиторській камерно-інструментальній творчості. Така широка історична панорама висвітлює основні етапи розвитку ансамблевого музикування за участі кларнета, значно розширює уявлення щодо ансамблевого репертуару, драматургічних функцій інструментів, їх виражальних можливостей, підкреслюється ще більша камернізація жанру тріо під час доби Романтизму (зокрема, в творчості Й. Брамса), віртуозність, тембральні забарвлення та манера звуковидобування на кларнеті у ХХ столітті (Б. Барток, українські композитори ХХ-ХХІ століть).

Як виконавець з великим досвідом, С. Павлович приділяє окрему увагу майстерності ансамблевого виконання за участі кларнету у камерно-ансамблевому музикуванні. Фактично підрозділ 1.2 Першого розділу є методичними рекомендаціями для виконавців, в яких слушно наголошується на вирішенні задач, що стосуються дуже важливих деталей під час музикування: ієрархії голосів і партій в тріо, їх динамічних можливостей і інтенсивності звучання в різних теситурах, тембральних якостей інструментів та їх співвідношення, тембрової диференціації у «політембровому» складі в сучасних композиціях, єдності артикуляційних прийомів і штрихів. В. Павлович окремо підкреслює важливі для виконавців на кларнеті завдання, серед яких називає інтонування, володіння «єдиним звуковим діапазоном у всіх регістрах інструмента» (с.30), дихання, роботу над темпо-ритмом, артикуляцію, агогіку, динаміку, які безпосередньо пов'язані з можливостями кларнету як духового інструменту. Але особливої уваги здобувача набуває стильове та стилістичне прочитання особливостей твору, оскільки від цього залежить його більш глибоке семантичне розуміння, цілісне охоплення художнього задуму композитора.

Другий розділ – аналітичний, присвячений фортепіанним тріо з використанням кларнету, розглянутим в історичній ретроспективі. Як вже зазначалося, здобувачем було обрано знакові в історії музики тріо за участю кларнету для демонстрації особливостей використання цього інструменту в різних стильових проекціях. Саме в цьому Розділі автор роботи детально аналізує твори та експлікує теоретичні розробки і методичні поради, розглянуті раніше, в емпіричну площину. І перший твір, який розглядає С. Павлович – класичне тріо для фортепіано, кларнета і альту Es-dur (KV 498) В.-А. Моцарта. Здобувач виокремлює закладені композитором основні вимоги до виконавців: ідею рівності інструментів, яскраво виражену концертність, «вирівнювання динамічної шкали між всіма учасниками тріо» (с.41) при використанні контрастної динаміки *f - p*, темброве узгодження інструментів-учасників тріо за рахунок збільшення варіантів тембрового поєднання, що, як слушно зазначає автор наукового обґрунтування, «направлені на розширення ансамблевого “художньо-звукового поля”» (с.33). Окрема увага приділяється інтерпретуванню темпів, принципам звуковидобування, ритмічної точності та відпрацюванню «артикуляції моцартівської мови» (с.45) з точки зору вимог часу композитора, що, у цьому контексті, стверджує намагання автора наблизитися до певної автентичності виконання.

Другий твір, досліджений С. Павловичем - тріо для кларнета, віолончелі та фортепіано a-moll тв. 114 Й. Брамса, який розглянуто у контексті композиційно-драматургічних особливостей та специфіки виконання. Здобувач прискіпливо аналізує музичний текст твору і характеризує пізній стиль композиторського письма Й. Брамса як «вишукано-деталізований», для якого є характерним стильове поєднання класичних та романтичних рис. Виходячи з цього виникають вимоги до прийомів музичної виразності, «до яких можна віднести уникання, з одного боку, надмірної емоційної екзальтації у творах, переобтяжених контрастними змінами настроїв, і, в той самий час, граничної деталізованості виконавських штрихів і динамічних відтінків» (с.46). Варто відзначити виокремленні С. Павловичем властивості стилю Й. Брамса - «стильова асоціативність; стриманість авторського висловлювання; тематичне наслідування; тематизація фактури» (с.47), - які також зумовлюють інтерпретування ансамблевого музикування. Автор не оминає у своїй роботі питань, які стосуються виконавських можливостей кларнету – віртуозність, тембральна природа звуку інструменту («матовий тембр низького регістру, розповідний та милозвучний характер середнього регістру, блиск і яскравість верхнього регістру»), артикуляційна деталізація задля створення цілісної художньої інтерпретації тріо.

Відмінним і, водночас, продовжуючим композиторські традиції своїх попередників є тріо для кларнета, скрипки та фортепіано Ю. Іщенка (2015 р.). Це приклад ліричного трактування кларнета. Вписуючи творчу постать композитора у контекст художньої культури свого часу, С. Павлович переконливо доводить, що «для камерних ансамблевих творів Ю. Іщенка значущою стала ідея створення звукового світу шляхом створення індивідуальної композиторської мови» (с.66), де основна стильова домінанта – лірична. Висвітлюючи драматургію, здобувач зосереджує увагу на розвитку образно-емоційної сфери твору, низці різноманітних ліричних образів - пісенності та кантиленності, суб'єктивності внутрішніх почуттів, скерцозності та пластичності (с.74). Одним із головних завдань у виконанні тріо Ю. Іщенко є вслуховування у фактуру, різноманітні звукові шари та складна ритміка, темброві особливості інструментів. Важливими ознаками твору здобувач слушно називає концертність і театральність, і тому кожен з ансамблевих інструментів має певний образ-амплуа, де кларнет, своєї черги, є носієм лірико-мелодійного амплуа, що розкривається за допомогою тембрових нюансів.

Висновки наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту, до яких дійшов автор, цілком відображують основні положення роботи. Заявлені здобувачем аспекти дослідження розкриті послідовно, аргументовано і дають повне уявлення про високий рівень професійної підготовки автора. Усі положення наукового обґрунтування є самостійно розробленими, матеріал роботи не містить жодних ознак плагіату.

Отже, перед нами дослідження однієї з перспективних і, одночасно, складних проблем сучасного музикознавства та виконавства. Відзначу, що на позитивну оцінку заслуговує стиль подання матеріалу. Між рядками мови наукового обґрунтування можна безпосередньо помітити емоційну та зацікавлену інтонацію автора дослідження, що додає інтерес до тексту.

Відповідність публікацій і мистецьких апробацій темі творчого мистецького проєкту. Матеріали наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту апробовано на п'яти міжнародних науково-практичних конференціях, а також висвітлено у одній статті у науковому фаховому виданні, затвердженому ДАК МОН України в галузі «Мистецтвознавство» (Павлович С. І. «Ю. Іщенко. Тріо для кларнета, скрипки та фортепіано (2015 р.). Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Іван Франка». Вип. 60 том 3, Дрогобич, 2022 р., ст. 35-42), а також однієї статті у зарубіжному науковому виданні (2. Павлович С. І. «Кларнет у тріо В. А. Моцарта KV498: художньо-виразові, ансамблеві

можливості та їх реалізація». Міжнародний Журнал „Věda a perspektivy” №11(18), Praha, České republika 2022, ст. 314-327).

Рівень виконання творчого мистецького проєкту. За темою творчого мистецького проєкту здобувачем презентовано одинадцять концертних апробацій, до програм яких входять фортепіанні тріо з участю кларнета різних історичних періодів. Крім того, здобувач брав участь у семінарі-практикумі «Музичний простір сучасності», де відбулось ознайомлення з провідними тенденціями в сучасній композиторській та виконавській творчості. В межах цієї програми С. Павлович виступив у концерті-лекції Софії Сульдїної (Швейцарія), «Музика сучасних композиторів, робота над авторським текстом», який відбувся 17 лютого 2022 року (м.Київ). Важливим є здобуття I премії у Відкритому конкурсі камерних ансамблів інтерпретації сучасної музики, в рамках проєкту «Творча майстерня інтерпретації сучасної музики», який відбувся 22-27 листопада 2022 року (м. Київ). Варто відзначити, що С. Павлович має величезний концертно-виконавський досвід сольного, ансамблевого, оркестрового виконавства, він є лавреатом численних міжнародних конкурсів, а його репертуарний список вражає своєю численністю.

13 червня 2023 року в НМАУ імені П.І.Чайковського у залі імені академіка О.С. Тимошенка відбувся концерт-іспит В. Павловича на здобуття ступеня доктора мистецтва «Кларнет у фортепіанних тріо: художньо-виразові ансамблеві можливості та їх реалізація (В. Моцарт, Й. Брамс, Ю. Іщенко)» за участі К. Хомякової (фортепіано), Д. Верле (фортепіано), Н. Грінченко (скрипка), М. Любченка (віолончель). Виконання всіх тріо вирізнялося прекрасним стильовим відчуттям кожного твору, їх тембрового і інтонаційного звучання, тонкого відчуття агогіки та динаміки, фразування, ролі та функцій кожного з інструментів в ансамблевому звучанні. Це була та «моцертїанська легкість», якої прагнуть всі виконавці під час свого виступу. А отже, всі поставлені ансамблістами завдання були блискуче виконані, що ще раз підтверджує реалізацію творчого мистецького проєкту та його теоретичної складової у вигляді наукового обґрунтування.

Однак, хотілося б звернути увагу на певні дискусійні моменти, які, на наш погляд, залишаються у роботі своєрідними «відкритими питаннями»:

1. У Вашому науковому обґрунтуванні творчого мистецького проєкту представлений достатньо великий корпус творів для означеного складу. Але основна увага сфокусована на трьох опусах, які Ви визначаєте як знакові для розвитку даного жанру. Просимо уточнити з позиції саме виконавця-кларнетиста: в чому є знаковість саме цих творів і чим вони суттєво відрізняються від інших, що їх оточують?

2. В роботі наводиться певний перелік виконавських завдань та необхідних навичок, що є, так би мовити, базовими для учасників ансамблевого виконання тріо. Питання є наступним. Чи можна ці завдання та навички вважати універсальними для ансамблевого музикування, чи виконання тріо має свою специфіку?

3. І третє питання суто практичне. Чи потребує корекції артикуляція в кларнетовій партії у тріо В. -А. Моцарта порівняно з його іншими творами, наприклад, Концертом? Якщо так, то в чому вона полягає?

Проте, ще раз зазначимо – зміст роботи переконливо засвідчує, що автор поданого наукового обґрунтування здійснив ретельний і всебічний аналіз обраної проблематики, вийшов на рівень вагомих теоретичних та виконавських узагальнень. Матеріали наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту С. Павловича збагачують музичну теорію і вивчення виконавської практики камерного музикування.

Усе зазначене дозволяє зробити висновок про те, що творча та науково-дослідницька складові запропонованого Станіславом Павловичем мистецького проєкту «Кларнет у фортепіанних тріо: художньо-виразові ансамблеві можливості та їх реалізація (В. Моцарт, Й. Брамс, Ю. Іщенко)» виконані на високому професійному рівні, повністю відповідають вимогам МОН щодо кваліфікаційного рівня доктора мистецтв. А отже, **Станіслав Ігорович Павлович заслуговує на присудження ступеня доктора мистецтв за спеціальність 025 Музичне мистецтво.**

Доктор мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри теорії та історії культури
Національної музичної академії імені П.І.Чайковського
СЕВЕРИНОВА М. Ю.

Підпис
Засвідчую: начальник загального відділу
Національної музичної академії
України імені П.І.Чайковського

Заслужений артист України,
доцент, доцент кафедри джазової музики,
Київської муніципальної академії музики імені Р. М. Глієра
РУКОМОЙНИКОВ О. В.

Згідно засвідчує:
начальник відділу кадрів
організаційне реєстрація А.І.Ткаченко